

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
"Μουσικοχορευτικό Εργαστήρι"

Γυμνάσιο Κ.Νευροκοπίου

2023-2024

ΜΑΘΗΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΜΜΕΤΕΙΧΑΝ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:

Δαμιανίδης Αναστάσιος, Καρυπίδου Δέσποινα, Κράμπολι Νικολάι, Μαραγκοζίδου Ιωάννα, Μουζενιτοβ Κωνσταντίνος, Παπαδόπουλος Νικόλαος, Πασδέρη Σοφία, Πορτοκαλίδου Δέσποινα, Σαλπικτής Αλκιβιάδης, Σαμλίδης Παναγιώτης, Σαμλίδης Παναγιώτης, Σαμλίδου Ελένη, Σίσκου Ραφαηλία, Σιώρας Μιχαήλ, Σοφιανίδου Αιμιλία, Τσεπνίδης Γεώργιος, Τσοτσονός Γεώργιος, Φετινίδου Κωνσταντίνα, Χαλκίδου Ελένη, Χαλντέντα Βλαδίμηρος

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΠΟΥ ΣΥΜΜΕΤΕΙΧΑΝ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:

Ξανθοπούλου Χριστίνα

Σιμιτσή Μαγδαληνή

Φιλιππίδου Σοφία

Περιεχόμενα:

Ο ελληνικός χορός μέσα στην ιστορία.....	4
Παραδοσιακοί χοροί.....	5
Παραδοσιακές φορεσιές.....	17
Παραδοσιακά μουσικά όργανα.....	32
Δημοτικό τραγούδι.....	42
Βασικά χαρακτηριστικά του δημοτικού τραγουδιού.....	43
Δημοτικά τραγούδια διάφορων ειδών.....	44
Ποντιακά τραγούδια.....	48
Νησιωτικά τραγούδια.....	53

Ο ελληνικός χορός μέσα στην ιστορία

Στην αρχαία Ελλάδα, ο χορός είχε σημαντική παρουσία στην καθημερινή ζωή. Οι Έλληνες, όχι μόνο χόρευαν σε πολλές διαφορετικές περιστάσεις, αλλά θεωρούσαν και πολλές άλλες μη παραστατικές δραστηριότητες, όπως το παιχνίδι με τη μπάλα και τη ρυθμική φυσική άσκηση, ως χορό. Για την ακρίβεια, ο χορός για τους αρχαίους Έλληνες ήταν μια φυσική αντίδραση του σώματος, του νου και της ψυχής, στη μουσική. Χόρευαν αυθόρμητα σε γάμους και οίνοποσίες (συμπόσια) ή εκτελούσαν προκαθορισμένες χορογραφίες, όπως ο Χορός στο αρχαίο ελληνικό θέατρο. Οι ελληνικοί χοροί εκτελούνταν ατομικά ή από ομάδες. Διηγούνταν μια ιστορία, αναδείκνυαν πολεμικές και αθλητικές δεξιότητες, διασκέδαζαν επισκέπτες ή έδιναν μορφή σε πομπές και άλλες σημαντικές θρησκευτικές τελετουργίες.

Ο χορός στην αρχαία Ελλάδα ήταν ένα από τα βασικότερα μαθήματα στην εκπαιδευτική διαδικασία. Στην αρχαία Αθήνα, για παράδειγμα, ο χορός σε συνδυασμό με την μουσική αποτελούσε βασικό στοιχείο για την αγωγή τόσο του σώματος όσο και της ψυχής των νέων. Στην αρχαία Σπάρτη αποτελούσε μέρος της σκληρής στρατιωτικής εκπαίδευσης των νέων.

Έως την κλασική εποχή οι χοροί είχαν θρησκευτικό χαρακτήρα, ενώ στη συνέχεια άρχισαν να λαμβάνουν και ψυχαγωγικό χαρακτήρα. Η βυζαντινή περίοδος έδρασε ανασταλτικά στις διάφορες μορφές χορού. Ο χορός είναι κυρίως αυτή την εποχή έκφραση συλλογικής χαράς σε γάμους και άλλες διαβατήριες τελετές ή σε επινίκια σημαντικών μαχών, σε κάποιες όμως περιπτώσεις ακόμη και μέσο τιμωρίας ή εξευτελισμού.

Κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας, οι χοροί ήταν μέσο διατήρησης της γλώσσας και της παράδοσης. Οι χοροί των κλεφτών αποτελούσαν αναπόσπαστο μέρος της στρατιωτικής προετοιμασίας και της ψυχαγωγίας τους. Κατά τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821, ο χορός λειτούργησε ως έκφραση εθνικής ταυτότητας και αλληλεγγύης μεταξύ των επαναστατών. Χορευόταν σε εορταστικές περιστάσεις, σε πλατείες και χωριά, καθώς και κατά τη διάρκεια των μαχών για να ενθαρρύνει τους αγωνιζόμενους.

Με την ίδρυση του πρώτου ελεύθερου ελληνικού κράτους, ο χορός συνέχισε να αποτελεί σημαντικό μέρος της κοινωνικής ζωής. Παράλληλα με τις παραδοσιακές φόρμες χορού, εμφανίστηκαν και νέες επιρροές από τη δυτική Ευρώπη, ειδικά μετά την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή κοινότητα της εποχής.

Ο χορός συνέβαλε στη διατήρηση της ελληνικής παράδοσης και ταυτότητας κατά τη διάρκεια μιας περιόδου έντονων κοινωνικών και πολιτικών μεταβολών. Παράλληλα, αποτέλεσε ένα μέσο εκφραστικότητας και ενότητας για τον ελληνικό λαό κατά την προσπάθειά του να οικοδομήσει ένα νέο κράτος με βάση τις αρχές της δημοκρατίας και της ελευθερίας

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΧΟΡΟΙ

Οι Έλληνες, ως έθνος, συγκροτούνται από πολιτισμικές κοινότητες, δηλαδή ομάδες ανθρώπων που έχουν κοινή καταγωγή και συνδέονται με δεσμούς κοινής πολιτισμικής δράσης (π.χ. κοινές παραδόσεις, κοινά ήθη κι έθιμα). Στον ελλαδικό χώρο, τέτοιες πολιτισμικές κοινότητες βρίσκουμε στη Θράκη, στη Μακεδονία, στην Ήπειρο, στη Θεσσαλία, στη Ρούμελη, στο Μοριά, στην Κρήτη, στα νησιά του Ιονίου και του Αιγαίου, στην Κύπρο. Κάθε πολιτισμική κοινότητα έχει τους δικούς της τοπικούς χορούς οι οποίοι διαφέρουν από πόλη σε πόλη ή από χωριό σε χωριό.

ΠΟΝΤΙΑΚΟΙ:

Κότσари, Ομάλ, Τικ(μονό-διπλό), Σερανίτσα, Διπάτ, Λετσίνα, Κοτς, Σαμψών, Σέρρα, Τριγώνα

ΚΡΗΤΙΚΟΙ:

Σούστα, Πεντοζάλι, Χανιώτικος, Σιγανός, Μαλεβιζιώτικος , Λαζώτης, Ανωγειανός πηδηχτός

ΘΡΑΚΙΩΤΙΚΟΙ:

Παπίσιος, Αραδιαστός, Γαϊτάνι, Γιαρίσκα, Γίκνα, Γκαγκαβούζικος

Ο ΚΕΡΚΥΡΑΪΚΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΣ ΧΟΡΟΣ:

ο Συρτός “Κερκυραϊκός”, χορός που χορεύεται με τις μελωδίες του Γαστουριώτικου, του Μεσιώτικου, Σπαρτιλιώτικου, Σινιώτικου, Κατωμερίτικου, και άλλων μελωδιών συρτού χορού.

ΝΗΣΙΩΤΙΚΑ:

Ο [συρτός](#), ο [καλαματιανός](#), η [σούστα](#), ο [μπάλος](#), ο [ικαριώτικος](#), ο [πεντοζάλης](#)

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟΙ:

Αντικρυστός, Ζεϊμπέκικο, Κόνιαλι, Καρσιλαμάς, Χασάπικο, Ίσος της Σινασού

ΖΕΪΜΠΕΚΙΚΟ:

Το ζεϊμπέκικο είναι ελληνικός λαϊκός χορός. Το όνομά του οφείλεται στον πληθυσμό των Ζεϊμπέκων. Αναφέρεται ότι διαδόθηκε στα ελλαδικά αστικά κέντρα στα τέλη του 19ου αιώνα. Ωστόσο, η εμφάνισή του ανάγεται στα τέλη του 17ου αιώνα σε αστικά κέντρα όπως η Κωνσταντινούπολη και η Σμύρνη. Ο ζεϊμπέκικος ως παλιός χορός είναι αυστηρά ανδρικός γι' αυτό και ορισμένες φορές αποκαλείται, εξαιτίας των χορευτικών του κινήσεων από άνδρες, ως "χορός του αετού". Είναι χορός που δεν έχει βήματα αλλά μόνο φιγούρες και μία συγκεκριμένη κυκλική κίνηση.

ΣΥΡΤΟΣ:

Ο συρτός είναι ένας παραδοσιακός [ελληνικός](#) χορός που η προέλευσή του τον ανάγει στην [αρχαία Ελλάδα](#). Το όνομα του χορού προέρχεται από την [αρχαιοελληνική](#) λέξη "σύρω" (τον χορό). Ο Συρτός χορεύεται σήμερα σε όλη την Ελλάδα και είναι διαδεδομένος σε πολλές χώρες.

ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΣ:

Είναι ένας ελληνικός παραδοσιακός [χορός](#) που ανήκει στο είδος χορού [συρτός](#). Στη βασική του μορφή αποτελείται από δώδεκα βήματα, από τα οποία τα επτά πρώτα είναι προς τα εμπρός και τα υπόλοιπα πέντε επί τόπου. Δημοφιλέστατος δημοτικός χορός, που λέγεται και ίσος ή συρτός, με πανάρχαιες ελληνικές ρίζες. Άγνωστος είναι ο δημιουργός του. Το όνομα του προέρχεται από την Πελοπόννησο, όπου και δημιουργήθηκε.

ΚΟΤΣΑΡΙ:

Το κότσαρι είναι ένας από τους γνωστότερους [ποντιακούς χορούς](#) και ίσως ο περισσότερο φημισμένος ποντιακός [χορός](#) μετά τον χορό [σέρρα](#). Οι χορευτές πιάνονται από τους ώμους σε κύκλο ή ημικόκλιο. Τα βήματα-μέτρα του χορού είναι οκτώ και χωρίζονται σε δύο χορευτικές εικόνες. Η πρώτη χαρακτηρίζεται από τα τέσσερα πρώτα μέτρα, στα οποία εκτελούνται δυο κουτσά βήματα και δύο επιτόπιες αναπηδήσεις πάνω στην αριστερή φτέρνα. Τα επόμενα τέσσερα είναι απλά και

μεταφέρουν το χορό προς τα δεξιά. Ο χορός κότσαρι παραδοσιακά ήταν αντρικός χορός. Σήμερα συμμετέχουν σε αυτόν και γυναίκες. Το όνομα του χορού προέρχεται από τον τρόπο που χορεύεται. Συγκεκριμένα, τα δύο κουτσά βήματα (κοτσά) εκτελούνται στα πρώτα τέσσερα μέτρα του χορού με χτύπημα της φτέρνας στο έδαφος. Το κότσαρι είναι χορός του ανατολικού [Πόντου](#) από το [Καρς](#), όπως των περιοχών της [Αργυρούπολης](#) και του [Παϊπούρτζι](#), αλλά κυρίως χορευόταν από τους Έλληνες του [Καυκάσου](#). Ήταν ακόμη γνωστός στην περιοχή της [Ματσούκας](#).

ΠΕΝΤΟΖΑΛΙ:

Ο Πεντοζάλης, είναι [κρητικός χορός](#) που χορεύεται από άνδρες και γυναίκες με μέτρο τα 2/4. Συνοδεύεται από πλήθος μελωδιών, τις γνωστές «κοντυλιές». Η λέξη προέρχεται από τον κόντυλα, το στέλεχος του καλαμιού, με το οποίο κατασκευάζονταν τα χαμπιόλια, δηλαδή τα κρητικά πνευστά, αρχικά σήμαινε τη μουσική του πνευστού, αργότερα όμως πήρε διπλή έννοια: αφενός της μουσικής γενικά, ιδίως μάλιστα εκείνης που παίζεται με δοξάρι (από λύρα ή βιολί), αντί για την ορθότερη λέξη «δοξαριά», αφετέρου της μελωδικής φράσης του σιγανού, δηλαδή του τμήματος ενός ευρύτερου μουσικού σκοπού, που συναρμολογείται βάζοντας πολλές τέτοιες φράσεις μαζί. Ο χορός συνήθως ξεκινάει με άντρες και γυναίκες πιασμένους κυκλικά, γύρω από τον οργανοπαίχτη, που τραγουδάνε μεταξύ τους με τρόπο που μας θυμίζει τις περιγραφές για το αρχαίο υπόρχημα. Το υπόρχημα ήταν μια αρχέγονη μορφή δραματικής ποίησης που καλλιεργήθηκε και αναπτύχθηκε στην Κρήτη. Οι χορευτές ήταν ένοπλοι και τραγουδούσαν με το ρυθμό που έδινε ο κιθαριστής από την κιθάρα του.

Ο χορός αποτελείται από την εισαγωγή και τα ήρεμα βασικά βήματα. Ο σιγανός χορεύεται, πολλές φορές με τη συνοδεία [μαντινάδων](#), με αργά βήματα είτε προς τη φορά, είτε προς το κέντρο του κύκλου και στη συνέχεια καθώς ο ρυθμός γίνεται πιο γρήγορος, τα βήματα γίνονται κι αυτά πιο γρήγορα και πηδηχτά. Οι χορευτές αρχίζουν άλλοτε με το αριστερό πόδι και άλλοτε με το δεξί. Οι κινήσεις του χορού είναι 10, από τις οποίες οι 8 είναι καθαρά βήματα και 2 κινήσεις των ποδιών στο κενό.

ΙΚΑΡΙΩΤΙΚΟΣ:

Ο Ικαριώτικος ή Καριώτικος είναι ελληνικός παραδοσιακός ([νησιώτικος](#)) χορός, με ρίζες από την [Ικαρία](#). Πρόκειται για έναν από τους δημοφιλέστερους νησιώτικους χορούς της Ελλάδας. Ο χορός συνοδεύεται κι από στίχους πολλές φορές, οι οποίοι ποικίλλουν, ανάλογα με την εκδοχή του. Υπάρχουν δύο Ικαριώτικοι χοροί:

- Ο αυθεντικός Ικαριώτικος (στη πραγματικότητα τέσσερα διαφορετικά τραγούδια-σκοποί, που συνολικά ή ξεχωριστά αποτελούν τον Ικαριώτικο χορό), που χορεύουν οι Ικαριώτες στα παραδοσιακά πανηγύρια τους. Συγκεκριμένα οι οργανικοί σκοποί είναι ο τσαμούρικός, ο ραχιώτικος και ο περαμαρίτικος και τα τραγούδια «Πέρα στο χωριού τη βρύση» και «Η συμπεθέρα».
- Το τραγούδι «Ικαριώτικος» ή «Η αγάπη μου στην Ικαρία».

ΜΑΛΕΒΙΖΙΩΤΙΚΟΣ ΧΟΡΟΣ:

Ο μαλεβιζιώτικος χορός ή μαλεβιζιώτης είναι ένας κρητικός χορός ο οποίος ονομάστηκε έτσι καθώς χορεύτηκε πρώτα στην [Επαρχία Μαλεβιζίου](#). Συναντάται και ως καστρινός παίρνοντας το όνομά του από το [Ηράκλειο](#) που παλιά ονομαζόταν Κάστρο. Είναι αλματώδης χορός. Πρόκειται για έναν από τους πιο γρήγορους και ζωηρούς κρητικούς χορούς. Γι' αυτό το λόγο, είναι και ένας από τους πιο αγαπητούς. Χορεύεται σε κύκλο, με τα χέρια πιασμένα από τις παλάμες στο ύψος των ώμων και τους αγκώνες λυγισμένους. Ο χορός αυτός συνοδεύεται από μουσική προερχόμενη από [κρητική λύρα](#), [ασκομαντούρα](#), [βιολί](#), [λαούτο](#) ή [μαντολίνο](#).

ΣΟΥΣΤΑ:

Σούστα είναι το όνομα ενός πανάρχαιου χορού της [Κρήτης](#), που χορεύεται επίσης σε όλη την [Ελλάδα](#) και μερικές φορές και στα [Βαλκάνια](#). Η προέλευση του σούστας προέρχεται από τον αρχαίο χορό [Πυρρίχιο](#), πολεμικό χορό της Κρήτης. Η μουσική της σούστας γενικά παίζεται με μια [λύρα](#) (κρητική ή ποντιακή), [βιολί](#), [λαούτο](#), [μαντολίνο](#) και [ασκομανδούρα](#). Οι μουσικές μελωδίες, που συνοδεύουν τη σούστα διατηρούν τον [Πυρρίχιο](#) ζωηρό χαρακτήρα αφού έχει τις ρίζες της κι αυτή στον αρχαιότερο πολεμικό χορό της Κρήτης. Άνδρες

και γυναίκες, με λαβή από τις παλάμες στο ύψος των ώμων, αφού χορέψουν έναν κύκλο χωρίζονται σε δύο ομάδες (ανδρών και γυναικών), η μία απέναντι από την άλλη, φροντίζοντας να βρεθούν αντικριστά οι χορευτές που θα αποτελέσουν ζευγάρι. Στη σούστα εντοπίζονται αρκετά στοιχεία ερωτισμού, ενώ ο χορός εκτελείται από τα ζευγάρια ανδρών και γυναικών που χορεύουν αντίθετα. Μια άλλη μορφή είναι, όταν όλοι οι χορευτές σε μια σειρά ακολουθούν τον πρώτο χορευτή ο οποίος κινείται σε πολύπλοκα σχήματα. Σχεδόν κάθε [νησί](#) του Αιγαίου έχει κι από έναν χορό σούστας.

ΜΠΑΛΟΣ:

Ο Μπάλος είναι ένας παραδοσιακός [χορός ελληνικής](#) καταγωγής με πανάρχαια ελληνικά στοιχεία κι ένας από τους πιο γνωστούς λαϊκούς νησιώτικους χορούς στην [Ελλάδα](#). Η λέξη μπάλος προέρχεται από τα [λατινικά](#) όπου με την σειρά της είναι δανεισμένη από την [ελληνική γλώσσα](#), προερχόμενη από το [ελληνικό](#) ρήμα βαλλίζω. Η μελωδία του μπάλου χαρακτηρίζεται ως γενικά χαρούμενη και λυρική το οποίο είναι χαρακτηριστικό της μουσικής των [νησιών του Αιγαίου](#). Αυτός ο χορός χορεύεται συνήθως από ζευγάρια κι ενσωματώνει επίσης όλα τα στοιχεία του φλερτ. Οι άνδρες παλιότερα δεν μπορούσαν να πλησιάσουν εύκολα τις γυναίκες και με τον μπάλο μπορούσαν να «φλερτάρουν» μαζί τους. Υπάρχουν διάφορες μορφές του μπάλου γύρω από τα νησιά. Η απλούστερη είναι εκείνη κατά την οποία ένα ζευγάρι περνά μέσα από μια σειρά από αυθόρμητες μορφές. Σε μια άλλη εκδοχή πολλά ζευγάρια χορεύουν ταυτόχρονα σαν μόνα τους επάνω στην πίστα. Επίσης, μια άλλη εκδοχή είναι όταν εισάγεται κι ο [Συρτός](#). Τέλος, στην πιο περίπλοκη μορφή του, όταν ένας αριθμός ζευγαριών κάνουν συγχρονισμένα διάφορες έντονες χορευτικές φιγούρες.

Ένα από τα πιο δημοφιλή τραγούδια του μπάλου και στη [Μικρά Ασία](#) είναι το “Τί σε μέλλει εσένανε;”

ΑΝΤΙΚΡΥΣΤΟΣ:

Ο αντικριστός είναι χορός ελληνικής προέλευσης που συναντάται στη Μικρά Ασία, τα νησιά του Αιγαίου, τη Μακεδονία κ.α. Είναι εξίσου γνωστός και στην Αρμενία καθώς και σε χώρες των Βαλκανίων. Η ονομασία του προέρχεται από το γεγονός ότι οι χορευτές έρχονται κατά

το χορό μεταξύ τους, πρόσωπο με πρόσωπο. Είναι μικτός χορός και χορεύεται συνήθως από ζευγάρια. Ένας πανομοιότυπος χορός διαδεδομένος στην ευρύτερη περιοχή της Ασίας, είναι ο καρσιλαμάς.

ΚΑΡΣΙΛΑΜΑΣ:

Ο Καρσιλαμάς ή Γαρτσιλαμάς ανήκει στους Αντικρυστούς χορούς. Εναλλακτικά, ο καρσιλαμάς ονομάζεται: [Αντικρυστός](#), Καρσιλαμάς και Καρτσιλαμάς. Στα αστικά κέντρα συνοδεύεται με [ρεμπέτικη](#) μουσική. Ο χορός αυτός συναντάται σε πολλές περιοχές της Ελλάδας όπως στη [Μικρά Ασία](#) (παράλια Μικράς Ασίας, [Καππαδοκία-Ικόνιο](#) κ.ά.), σε νησιά του Αιγαίου (Σύρος, Κύθνος, Ίμβρος, Λέσβος) καθώς και στη Θράκη και τη Μακεδονία.

Παραδοσιακές φορεσιές

Κάθε ελληνική φορεσιά ή καλύτερα ελληνική τοπική φορεσιά είναι ένα σύνολο ενδυμάτων, που χαρακτηρίζει μια ομάδα ανθρώπων που ζουν μέσα στον ελληνικό χώρο. Λειτουργεί όπως κάθε ενδυμασία: ντύνει και στολίζει το κορμί, και παρουσιάζει την όψη που επιθυμεί να δώσει εκείνος που την φορά στους τρίτους, παρέχοντας στον εαυτό του σιγουριά και άνεση.

Μέσα στη συντηρητική και αυστηρή κοινωνία του χωριού και της μικρής πόλης, η σιγουριά και η άνεση πετυχαίνονται με την ομοιομορφία που προσφέρει μια στολή. Η στολή βασίζεται στην παράδοση και στη συντηρητικότητα και διαφέρει ριζικά από τη μόδα που βασίζεται στην αλλαγή.

Κρητικές

- Οι γυναίκες φορούν φούστα με σάκο, κατινάκι (φόρεμα με μπούστο ραμμένο σε πλατιά φούστα), τζεμπέρι στο κεφάλι, μπροστοποδιά, σαλβάρι (μακριά βράκα), ποκαμίσα και μαύρα παπούτσια, καθώς και πολλά χρυσαφικά κυρίως λίρες.

Ιωαννίνων

- Η φορεσιά των Ιωαννίνων παρατίθεται παρακάτω όπως τη διέσωσαν οι περιγραφές της Αγγελικής Χατζημιχάλη. Οι αρχόντισσες των Ιωαννίνων, με την εξαιρετική άνθηση της κεντητικής, της χρυσοχοΐας, αλλά και κάθε μορφής χειροτεχνίας πρέπει να φορούσαν μία από τις πλουσιότερες φορεσιές μέσα στην Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα, έχοντας ως αποκορύφωμα πολυτέλειας τη φορεσιά της περιόδου του Αλή Πασά. Σύμφωνα με την καταγραφή της Αγγελικής Χατζημιχάλη, αλλά και της συνεργάτιδάς της Τατιάνας Ιωάννου- Γιανναρά εμφανίζονται τρεις παραλλαγές της γιαννιώτικης φορεσιάς. Τα χρονικά όρια που εμφανίστηκαν ή εξαφανίστηκαν δεν είναι σαφή, αφού προφανώς η μετάβαση έγινε σταδιακά, ενώ οι αλλαγές αφορούν μερικά μόνο κομμάτια της φορεσιάς και όχι ολοκληρωτικές αλλαγές.

Κυπριακές

Η φορεσιά της Κύπρου, χαρακτηρίζεται από τα ιδιαίτερα μάλλινα και υφαντά υφάσματα της. Οι γυναίκες της Κύπρου φορούσαν τη σαγιά, φτιαγμένη από μεταξωτά υφάσματα ως και τα μέσα του 19ου αιώνα όπου επικράτησε η φορεσιά τύπου Αμαλίας.

Η σαγιά που συναντάμε στα χωριά αποτελείται από τα παρακάτω μέρη: το βρατζίν • το πουκάμισο • τη σαγιά • το μαντήλιν της κόξας • τις ποδίνες ή γόβες.

Στον κεφαλόδεσμο συναντάμε δύο μαντήλια με διαφορετικά χρώματα, ενώ τα κοσμήματα που ξεχωρίζουν είναι η σπλίγκα του στήθους, ο κερντανές, οι σκαρλέτες, ο σταυρός, οι πούκλες, οι σπλίγκες του μαντηλιού, τα σκουλαρίκια, το μυρμίδι και τα δαχτυλίδια.

Καστελλόριζου

Η φορεσιά του Καστελλόριζου, είναι η νυφική φορεσιά της περιοχής, που τη φορούσαν όλες τις μέρες οι παντρεμένες γυναίκες του νησιού. Η φορεσιά των κοριτσιών που δεν είχαν παντρευτεί ήταν απλή, στο πρότυπο της γυναικείας, αλλά με φτηνά υφάσματα και χωρίς στολίδια. Αποτελείται από βαμβακερό πουκάμισο με μανίκια, ένα κοντοβράτσι, στη μέση ένα φαρδύ βαμβακερό ζώσμα και από πάνω ένα βαμβακερό ή μάλλινο κοντό ζιπούνι. Στη φορεσιά συμπεριλαμβάνεται ένα μάλλινο σάλι, ενώ παπούτσια ή κάλτσες δεν φορούσαν τα κορίτσια. Η φορεσιά των κοριτσιών συμπληρώνεται με τα σκουλαρίκια, που είχαν τρεις χρυσές λίρες.

Τα κύρια μέρη της νυφικής φορεσιάς είναι: το κοντοβράτσι, τα πεκάμισα, το καβάδι ή χρυσό σάκκο, το ζιπούνι, το ζώσμα, το κοντόχι, οι κάλτσες και τα πασούμια.

Στο κεφάλι συναντάμε το ραξίνι, το τσακί ή κασκή και το κρέπι. Τη φορεσιά στόλιζαν χρυσά κοσμήματα, όπως οι βούκλες, το κορδόνι, τα σκουλαρίκια, η καρφίτσα, βραχιόλια και δαχτυλίδια.

Σουφλίου

Η φορεσιά του Σουφλίου, χρησιμοποιούταν παλιότερα στα 49 χωριά και τις 9 κοινότητες της επαρχίας, αλλά πλέον φοριέται μόνο από τις ηλικιωμένες. Συχνά εμφανίζεται με το όνομα καφτάνια, λόγω του καφτανιού, που είναι βασικό στοιχείο της φορεσιάς.

Τα κύρια μέρη της φορεσιάς είναι η φανέλλα, το πουκάμισο, το μεσοφόρι, το μισοφούστανο, η φουστάνα, το καφτάνι, το ζουνάρι, η ζούνα, η ποδιά, τα τσουράπια και τα καντούρια.

Τα μαλλιά πλέκονταν σε φαρδόκοσσα, την οποία στόλιζαν με το καρμπόνι και έδεναν το δισθιμέλι και τη μαγουλικά, στολίζοντας με τα παγούνια. Στα κοσμήματα συναντάμε αλυσίδες με φλουριά, ασημένιες ή μαλαματένιες καρφίτσες, το γκερντάνι και τη μπούρλια.

Ασβεστοχωρίου

Η φορεσιά του Ασβεστοχωρίου συναντάται στο χωριό Ασβεστοχώρι, που βρίσκεται 12 χλμ. ανατολικά της Θεσσαλονίκης. Η φορεσιά του Ασβεστοχωρίου, με βαριά και πλούσια κεντημένα υφάσματα ονομάζεται αλλιώς και «τα παϊζάνικα» ή «παεζάνα». Η ονομασία αυτή φαίνεται να προήλθε είτε από το γαλλικό «paysant» (χωρικός- αγρότης) ή από το τούρκικο «πασβάντ» (νυχτοφύλακας). Περίπου στα 1812 εγκαταστάθηκαν στο χωριό Θεσσαλοί και Αγραφιώτες που είχαν τη δική τους φορεσιά, αποτελώντας ξεχωριστή κοινότητα με δικά τους ήθη και έθιμα.

Στη φορεσιά του Ασβεστοχωρίου χαρακτηριστικό κομμάτι αποτελεί ο σαγιάς, το κατακόρυφα ανοιχτό μπροστά φόρεμα, ενώ και εδώ συναντούμε πολυποίκιλα σχέδια, περίτεχνα δείγματα της ελληνικής κεντητικής με ιδιόρρυθμες βελονιές. Η «φουσκωτή βελονιά», με την οποία κεντούσαν τα μανίκια και τον ποδόγυρο του ποκαμίσου, το πεσίκρι και το τσουμπέρι, ήταν ένας από τους δυσκολότερους τρόπους κεντήματος. Η ίδια βελονιά συναντάται επίσης στα Δωδεκάνησα με την ονομασία «η φουσκωτή βελονιά της Ρόδου». Η Ασβεστοχωρίτισσα είχε την καθημερινή, τη γιορτινή, και τη νυφική της φορεσιά, καθεμία από τις οποίες ξεχώριζε από τα χρώματα του σαγιά –άσπρο για το νυφική σαγκιά, κίτρινο μουσταρδί για το δευτεριάτικο σαγιά και πράσινο ή γαλάζιο για τον καθημερινό σαγιά.

Μπάλτζας και του Δρυμού

Η φορεσιά της Μπάλτζας και του Δρυμού συναντάται στη βόρεια περιοχή της Θεσσαλονίκης, στα δύο ομώνυμα χωριά και σε άλλα τρία της ίδιας γεωγραφικής περιοχής. Σήμερα η Μπάλτζα ονομάζεται Μελισσοχώρι. Η μαρτυρία της Αγγελικής Χατζημιχάλη μέσα από τα γραπτά της δείχνει ότι, προς μεγάλη της έκπληξη, η φορεσιά ήταν ζωντανή μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του '60, παρόλο που η Θεσσαλονίκη και οι επιρροές της βρίσκονταν τόσο κοντά στα χωριά. Χαρακτηριστικό κομμάτι της φορεσιάς είναι εδώ, όπως και στη φορεσιά της Καραγκούνας, ο γαλαζόμαυρος ή γαλαζοπράσινος σαγιάς.

Η φορεσιά της Μπάλτζας και του Δρυμού αποτελείται από το κοντό, το πουκάμισο, το σαγιά ή τον ντουλαμά ή το οστάρ ή τη γουνέλα, το νυφικό αλατζά ή τον καμχά, το κοντόσι, το ζουνάρι, τη φούτα, τις κάλτσες και τα γουρουνοτσάρουχα (επί τουρκοκρατίας) ή τα βιδέλα.

Ο κεφαλόδεσμος σχηματιζόταν με το μαντήλι, τη ρέντα ή το ριντούδι, το άσπρο πισκίρι, και το πόσκεπο ή σκεπούδι που έριχνε η νύφη πριν πάει στην εκκλησία για το μυστήριο (νυφικό πέπλο).

Καπουτζήδας

Τη φορεσιά της Καπουτζήδας αποτελούσαν η φανέλα με τα πλεχτά μανίκια, το π(ου)κάμ(ι)σου, το σαγιά, το μάλλινο ζωνάρι, η φούτα, το χρυσοκέντητο ζουνάρι, η γούνα, οι κάλτσες ή σκουφούνια και οι παντόφλες ή γαλέντζες.

Ο κεφαλόδεσμος, η κουκούλα όπως ονομαζόταν, σχηματιζόταν με το τουλπάνι, το τσεμπέρι, το πισκίρι ή κάρπα και την άκρη. Τα κοσμήματα της φορεσιάς ήταν οι αλυσίδες με τα φλουριά, το κλεικουτήρι, το σουργούτς ή λούδι, τα κρεματσούλια, τα μπελετζίκια και τα δαχτυλίδια.

Σαρακατσάνων

Η φορεσιά των Σαρακατσάνων στην τελευταία της εξέλιξη διακρίνεται σε δύο τύπους: τη μία φορούν οι Σαρακατσάνοι από τη Δυτική Μακεδονία έως και τη βόρεια Πελοπόννησο και την άλλη από την Κεντρική Μακεδονία έως τη Ροδόπη. Τα χρώματα που τη χαρακτηρίζουν κυρίως είναι το μαύρο και το λευκό.

Γενικότερα, η σαρακατσάνικη φορεσιά αποτελείται από το κατασάρκι (συνηθίζεται στη Στερεά Ελλάδα, την Ήπειρο, τη Μακεδονία αλλά και τη Θράκη), τα χειρότια, τη φούστα με το κορμί (Στερεά, Ήπειρος), το πουκάμισο (Στερεά, Ήπειρος, Μακεδονία, Θράκη), την ξωτραχηλιά ή την ποδιά (Στερεά, Ήπειρος, Μακεδονία) ή το ρούχο (Θράκη), τη σεγκούνα ή σιγκούνι (φοριέται στις σαρακατσάνικες ενδυμασίες της Ηπείρου, της Μακεδονίας και της Θράκης) ή το ζωστάρι (Στερεά) ή το τσμαντάκι (Θράκη), το φστάνι, την καθημερινή κάπα (Ήπειρος, Μακεδονία) ή κοντοκάπι (Στερεά), το κοζόκι με τα κρεμαστά μανίκια στην πλάτη (Ήπειρος), το καπί της νύφης (Μακεδονία, Θράκη) ή τη χρυσή κοντόκοπα (Στερεά), τη ζώνα που συνήθως είναι πέτσινη (Στερεά, Ήπειρος, Μακεδονία, Θράκη), τη βελεντζούλα (Στερεά, Ήπειρος, Μακεδονία, Θράκη), τα τσουράπια (Στερεά, Ήπειρος, Μακεδονία, Θράκη) και τα πατούνια ή πατούνες (Θράκη).

Στον καθημερινό κεφαλόδεσμο υπήρχε το μαντήλι (Μακεδονία, Ήπειρος, Στερεά) ή η σκούφια και ο μποχός (Θράκη). Παλιότερα η νύφη για κεφαλόδεσμο φορούσε φέσι, τσιπομάντηλο, τον κούκλο και την ομπόλια. Τον συγκρατούσαν με το καρφοβέλονο. Για κοσμήματα υπήρχαν οι κομποθηλιές, το τσαπράζι, το διπλό και το μονό κιουστέκι, το θηλυκάρι, το ασημοζούναρο και το μελετζίκι.

Πωγωνίου

Η φορεσιά του Πωγωνίου ή σιγκούνα ή αρμάτα είναι η παραδοσιακή γυναικεία ενδυμασία που εμφανιζόταν σε τριάντα περίπου χωριά της επαρχίας Πωγωνίου, που βρίσκεται βορειοδυτικά της περιφέρειας Δωδώνης-Ιωαννίνων. Σε μερικές χωριά του Πωγωνίου που βρίσκονται στην κοιλάδα του Καλαμά, η τοπική ενδυμασία συνυπήρχε με αυτή της Δρόπολης, καθώς έχουν πολλές ομοιότητες με τις διαφορές να εντοπίζονται στην πολύπτυχη φούστα της Δρόπολης. Χαρακτηριστικό της φορεσιάς του Πωγωνίου είναι το άσπρο χρώμα που κυριαρχεί, το οποίο φορούσαν ακόμη και οι χήρες και οι ηλικιωμένες. Στο πανηγύρι της Βήσσανης τον Δεκαπενταύγουστο, οι κοπέλες του χωριού ντύνονται με την παραδοσιακή στολή του Πωγωνίου και ξεκινούν τον χορό.

Η φορεσιά είχε τα εξής κομμάτια: τη φανέλα, το πουκάμισο ή ρουτί, τη λαιμαριά, το σεγιάκι ή το σιγκούνι, τον αλατζά, τα επιμάνικα, τη μανικουτή σιγκούνα, το ζωνάρι, τη σαγιακοποδιά, τη ζώνη, τη φλοκάτα, τα μαντήλια, τις κάλτσες, τα προπόδια, τα τσαρούχια, τα μαρκούπια και τις κουντούρες. Για καθημερινό και γιορτινό κεφαλόδεσμο είχαν το φακίολι ή ομπολιά, ενώ στο νυφικό είχαν, το μεταξωτό μαντήλι ή κόκκινο φέσι, τις μέρτζες, τα τουλούφια, τη σάλπα και το μπαρμπούλι. Στα κοσμήματα συναντάμε την κορώννα, τα σκουλαρίκια, τα φινίκια και τις φλωραμαθιές. Στα κοσμήματα της φορεσιάς εντάσσονται τα κουμπιά, τα τσαπράκια, το μεγάλο κιμέρι, οι τραχηλιές, τα μπελετζίκια και τα δαχτυλίδια.

Κορινθίας

Η φορεσιά της Κορινθίας είναι γνωστή και ως Περαχώρας και τη χαρακτηρίζουν τα ιδιαίτερα κεντήματα μοναδικά σε όλη την Πελοπόννησο και Στερεά Ελλάδα. Τα μέρη από τα οποία αποτελείται είναι το μισοφόρι, το πουκάμισο, το διμινό με τα πανωμάνικα, τα κατωμάνικα, το σιγκούνι, η γιούρντα, η τραχηλιά, το ζωνάρι και η ποδιά.

Στον καθημερινό κεφαλόδεσμο υπήρχε το τσεμπέρι και η μαντήλια, ενώ στο γιορτινό η μπόλια. Στα κοσμήματα συναντάμε την καδένα ή άλυσες.

Αράχωβας

Η φορεσιά της Αράχωβας είναι η παραδοσιακή γυναικεία ενδυμασία της ομώνυμης περιοχής. Πέραν από την Αράχωβα ήταν σε χρήση και στις περιοχές της Άμφισσας, της Δεσφίνας και των Δελφών. Κύρια χαρακτηριστικά της είναι ο αρμονικός συνδυασμός των διάφορων υλικών κατασκευής της και τα λεπτά σχηματοποιημένα κεντήματα που διαθέτει.

Τα μέρη της φορεσιάς είναι το κολλαριστό μισοφόρι, το πουκάμισο, η σιγκούνα, ο φκάς, η ποδιά, το χρυσό ποδιόσχοινο, το χρυσό μαντηλάκι, οι κάλτσες και τα γουρουνοτσάρουχα. Στο κεφαλόδεμα παρατηρείται το φέσι, οι κοσίδες, η σκέπη, το κόκκινο τσεμπέρι και το κρεμεζί μαντήλι. Τα κοσμήματα είναι τα θηλυκωτάρια, οι αλυσίδες με τα χαϊμαλιά, οι κορδέλες με τα φλουριά, οι δίπλες με τα μαργαριτάρια και το γιορντάνι.

Μακεδονικές

Οι παραδοσιακές φορεσιές Μακεδονίας αποτελούνται από δύο βασικούς τύπους φορεσιών. Τις παραδοσιακές φορεσιές Νάουσας και τις παραδοσιακές φορεσιές Ρουμλουκιού.

Οι Γυναικείες παραδοσιακές φορεσιές Νάουσας αποτελούνται από πολλά κομμάτια και εξαρτήματα και παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές ανάλογα με την ηλικία. Βασικά κομμάτια είναι το πουκάμισο, το φουστάνι, την τραχηλιά, το μαφέσι, το κατασάρκι, τα έτερα, τα μανικάκια, το μαντηλάκι, το λιμπαντί, την σαλταμάρκα, το μακρυλέμπαντο, την σκουρτέλα, το κοντογούνι, οι ποδιές, η ζώστρα, τα ζωνάρια, το κεφαλοκάλυμμα, την φούντα, το φιτόσι, την τσίμπα και τις κάλτσες.

Οι Ανδρικές παραδοσιακές φορεσιές Νάουσας διακρίνονται σε φορεσιές με αντέρι και φορεσιές με σαλβάρια. Οι Ανδρικές φορεσιές Νάουσας με αντέρι αποτελούνται από το πουκάμισο, το αντέρι, το τζιουμπέ, το σουλτούκο, το γιλέκι και το ζουνάρι. Οι Μακεδονικές ανδρικές φορεσιές Νάουσας με σαλβάρια αποτελούνται από το σαλβάρι, το σταυρωτό γιλέκι, το βοδέτες, το κατασάρκι, το μπινιβρέκι, τα σκουφούνια, τα γιμίνια και τα γουρουνοτσάρουχα.

Φορεσιά Επισκοπής Ημαθίας

Φορεσιά Γιδά Αλεξάνδρειας (Ρουμλούκι)

Κερκυραϊκές

Με τον όρο γαμήλια φορεσιά της Λευκίμμης αναφέρεται η νυφική ενδυμασία που καθιερώθηκε κατά τα παλιότερα χρόνια στο νότιο τμήμα της Κέρκυρας. Η γαμήλια φούστα της νύφης η οποία αργότερα χρησίμευε ως επίσημη που φοριόταν στις γιορτές αλλά και σε άλλες εκδηλώσεις, είχε πιέτες στο πίσω μέρος και στα πλάγια. Στο μπροστινό μέρος ήταν ίσια γιατί από πάνω φοριόταν η ποδιά. Η συγκεκριμένη φούστα ονομαζόταν άμπιτο, καρπέττα ή βελέσι. Η ποδιά της νυφικής ενδυμασίας της Λευκίμμης είχε ως βάση τον ταφτά σε διάφορα χρώματα ενώ από πάνω της στερεωνόταν με μια κόκκινη κορδέλα το κεντημένο λευκό τούλι. Πάνω στο τούλι τοποθετούνταν κορδέλες διαφόρων χρωμάτων, κεντημένα λουλούδια και λεπτά σιρίτια σε ποικίλους σχηματισμούς, φούντες και άλλες κορδέλες.

Όσον αφορά το στηθόδεσμο, σε αντίθεση με την καθημερινή ενδυμασία όπου χρησιμοποιούσαν ένα λεπτό ύφασμα από λινό, η γαμήλια φορεσιά διέθετε στηθόδεσμο από τούλι ή μετάξι. Εκεί, τοποθετούσαν κατά τις επίσημες περιστάσεις τα χρυσαφικά τους, τα οποία στερεώνονταν στη λεγόμενη μπουστίνα, ένα είδος πλατύ πρόσθετου γιακά που ήταν εξάρτημα της νυφικής ενδυμασίας.

Απαραίτητο εξάρτημα της νυφικής φορεσιάς ήταν το λεγόμενο τζιπούνι ή κοτολί, ένα γιλέκο φτιαγμένο από βελούδο με φαρδιές χρυσές φάσες. Ήταν κεντημένο με χρυσή στολή δεξιά και αριστερά από το μπούστο και ήταν περίτεχνα στολισμένο. Τα χρώματά του ποίκιλαν, με το κόκκινο, το μπλε, το βυσσινί και το θαλασσί να κυριαρχούν ενώ σπανιότερα χρησιμοποιούταν και μαύρο ύφασμα.

Παραδοσιακά Μουσικά Όργανα

Ποντιακή λύρα

Η Ποντιακή λύρα ή κεμεντζές είναι το κατεξοχήν λαϊκό μουσικό όργανο των Ελλήνων του Πόντου και των προσφύγων από την εν λόγω περιοχή. Ανήκει στην κατηγορία των εγχόρδων τοξοτών μουσικών οργάνων, δηλαδή που χειρίζονται με τόξο (δοξάρι).

Έχει τρεις χορδές, συνήθως κουρδισμένη σε τέταρτες καθαρές με νότες ΣΙ-ΜΙ-ΛΑ. Φαίνεται να επινοήθηκε κατά τα Βυζαντινά χρόνια, μεταξύ 11ου και 12ου Αιώνα.

Κατασκευάζεται από διάφορους τύπους ξύλων. Έχει ένα ευρύ ρεπερτόριο κυρίως όμως ποντιακή μουσική.

Μπαγλαμάς

Ο μπαγλαμάς ή μπαγλαμαδάκι, είναι νυκτό μουσικό όργανο, όπως κι ο ταμπουράς, μετεξέλιξη της αρχαιοελληνικής πανδούρας και μικρογραφία του μπουζουκιού, που χρησιμοποιείται στην ελληνική λαϊκή μουσική.

Γκάντα

Η γκάντα ή τσαμπούνα ή τουλούμι ή αγγείο είναι ένα είδος άσκαυλου, δηλαδή είδος παραδοσιακού πνευστού μουσικού οργάνου, αποτελούμενο από ασκό και από ξύλινο μέρος.

Η γκάντα αποτελεί παραδοσιακό μουσικό όργανο σε όλη την Ευρώπη, Βόρεια Αφρική και Μέση Ανατολή.

ασκό, το

Νταούλι

Το νταούλι είναι μεμβρανόφωνο μουσικό όργανο της ελληνικής, τουρκικής και μεσανατολικής λαϊκής και δημοτικής μουσικής.

Το μέγεθός του ποικίλλει και για την κατασκευή του χρησιμοποιούνται δέρματα από κασίκι ή πρόβατο και παλαιότερα από λύκο ή γαϊδούρι.

Ντέφι

Το ντέφι είναι μουσικό όργανο που ανήκει στην οικογένεια των κρουστών και αποτελείται από μια μεμβράνη στερεωμένη σε ένα κυκλικό τελάρο και διάφορα ζεύγη από μέταλλο που κουδουνίζουν.

Τουμπερλέκι

Το τουμπελέκι είναι ένα ελληνικό κρουστό όργανο χωρίς λαβή, γνωστό από την αρχαιότητα, που το συναντούμε συχνά στην ελληνική παραδοσιακή, λαϊκή και ρεμπέτικη μουσική.

Ονομάζεται επίσης ταραμπούκα, στάμνα, ντουμπελέκι, ταμπουλέκι

Κρητική λύρα

Η Κρητική λύρα είναι ξύλινο χορδόφωνο (έγχορδο μουσικό όργανο). Έχει συνήθως τρεις χορδές, σε νότες Σολ-Ρε-Λα και παίζεται τρίβοντας ένα δοξάρι στις χορδές της. Κατέχει κεντρική θέση στην παραδοσιακή μουσική της Κρήτης και άλλων νησιών του Αιγαίου και των Δωδεκανήσων.

Κανονάκι

Το κανονάκι είναι παραδοσιακό όργανο της Μέσης Ανατολής, γνωστό στην Ελλάδα από την αρχαιότητα ως τρίγωνο ή επιγόνειο και τους βυζαντινούς ως ψαλτήρι που επιβιώνει στη μικρασιατική παραδοσιακή μουσική.

Ούτι

Το ούτι είναι νυκτό έγχορδο παραδοσιακό μουσικό όργανο και αρκετά διαδεδομένο στις μουσικές της Μέσης Ανατολής αλλά και στην παραδοσιακή ελληνική μουσική.

Καθαρά σολιστικό όργανο, ιδανικό για ταξίμια «αυτοσχεδιασμούς» και συνοδεία τραγουδιού. Το ηχείο του έχει μεγάλο σχήμα αχλαδιού, κοντό και φαρδύ μπράτσο χωρίς μπερντέδες.

Τρομπέτα

Η **τρομπέτα** είναι αερόφωνο μουσικό όργανο με μεταλλικό **επιστόμιο** σε σχήμα κούπας, που ανήκει στην οικογένεια των **χάλκινων πνευστών**.

Στην αρχική μορφή της, ως **σάλπιγγα**, από τους **αρχαίους Έλληνες**, ήταν γνωστή στους **Αιγυπτίους**, στους **Εβραίους** και τους **Ρωμαίους**, φτιαγμένη αρχικά από ξύλο, αργότερα από μέταλλο (**μπρούντζο, ασήμι**) και τέλος (όπως και σήμερα) από **χαλκό**. Αποτελούνταν από ένα μακρύ σωλήνα σε διάφορα μήκη που από το τέλος του 1ου μ.Χ. αιώνα και μετά φάρδυνε, καταλήγοντας σε μια μετρίου μεγέθους καμπάνα.

Σαξόφωνο

Το σαξόφωνο είναι πνευστό μουσικό όργανο και παρά τη μεταλλική δομή του, ανήκει στην οικογένεια των ξύλινων πνευστών γιατί ο ήχος του παράγεται από καλάμι. Έχει στόμιο με γλωττίδα, κωνικό σωλήνα και μηχανισμό κλειδιών. Το πρώτο σαξόφωνο το κατασκεύασε από ξύλο ο ωρολογοποιός Ντεφοντενέλ στο Λιζιέ.

Φλογέρα

Η φλογέρα είναι πνευστό μουσικό όργανο. Ανήκει στα ελληνικά ποιμενικά όργανα, μαζί με το σουραύλι, τη μαντούρα και το θιαμπόλι. Είναι κυλινδρικό, μακρόστενο, καθώς και ανοικτό και στα δύο του άκρα. Το ένα άκρο (κεφαλή) είναι το μέρος στο οποίο φυσά ο οργανοπαίκτης και παράγει τις δονήσεις του ήχου.

Φλάουτο

Φλάουτο ονομάζεται κάθε πνευστό, του οποίου ο ήχος προκύπτει από την πρόσκρουση ρεύματος αέρα σε μία λεπτή ακμή. Με την πρόσκρουση δημιουργούνται στρόβιλοι, οι οποίοι διεγείρουν ταλαντώσεις αέρα στον σωλήνα του οργάνου. Οι μεταβολές στο ύψος του παραγόμενου ήχου δημιουργούνται με κλείσιμο και άνοιγμα των οπών που βρίσκονται κατά μήκος του σωλήνα. Ανάλογα με το κράτημα του οργάνου διακρίνουμε το επίμηκες και το λοξό φλάουτο (*flauto traverso*, ελλην. πλαγίαυλος), τα οποία παρουσιάζονται με πολλές παραλλαγές σε διάφορους πολιτισμούς.

Βιολί

Το βιολί είναι έγχορδο μουσικό όργανο που παίζεται με δοξάρι. Έχει 4 χορδές διαφορετικού τονικού ύψους (σολ, ρε, λα, μι), που χορδίζονται κατά διαστήματα πέμπτης και η μουσική του έκταση περιλαμβάνει 44 χρωματικούς φθόγγους. Το βιολί στηρίζεται στον ώμο ενώ κρατιέται με το ένα χέρι και ο μουσικός απλώς πιέζει τις χορδές ενώ με το άλλο κινεί το δοξάρι επάνω στις χορδές. Το βιολί εμφανίστηκε τον 16ο αιώνα ως εξέλιξη του μεσαιωνικού Φιντλ (αγγλ. *fiddle*), του ιταλικού *Λίρα ντα μπράτσο* (ιταλ. *lira da braccio*) και του **Ρεμπέκ**.

Ασκουμαντούρα

Η ασκουμαντούρα είναι πνευστό μουσικό όργανο, τύπος γκάιντας, η οποία παίζεται ως παραδοσιακό όργανο στο ελληνικό νησί της Κρήτης, ενώ σχηματικά ομοιάζει με την τσαμπούνα.

Η χρήση του στην Κρήτη, όπως αποδεικνύεται από διάφορες εικόνες, χρονολογείται από τον 15ο αιώνα.

Μαντολίνο

Το μαντολίνο είναι έγχορδο

νυκτό μουσικό όργανο. Δημιουργήθηκε λίγο πριν το τέλος του 17ου αιώνα. Είναι η τελειοποίηση της "μάντολα" ενός οργάνου που χρονολογείται από τον Μεσαίωνα, μιας και το όνομά του βεβαιώνεται με μαρτυρίες από το 1210. > Είναι βέβαιο ότι πολύ λίγα από τα

Βιολοντσέλο

Το βιολοντσέλο ή, απλούστερα, τσέλο, είναι έγχορδο μουσικό όργανο που παίζεται με δοξάρι (μερικές φορές χρησιμοποιείται και ως νυκτό όργανο). Ανήκει στην οικογένεια των Βιολοειδών οργάνων. Έχει τέσσερις χορδές (από τη χαμηλότερη: ντο, σολ, ρε, λα), όπως και τα υπόλοιπα έγχορδα της οικογένειας.

Λάουτο

Το λαούτο ή λαγούτο, είναι έγχορδο όργανο, που στην ελληνική παραδοσιακή μουσική χρησιμοποιείται κυρίως σαν συνοδεία σε βιολί, λύρα, κλαρίνο, ή άλλα

όργανα.

Το λαούτο αποτελεί σύνθεση στοιχείων από την αρχαιοελληνική πανδούρα (μακρύ χέρι). Συγγενεύει με το **ούτι** αλλά έχει μεγαλύτερο μπράτσο

Σαντούρι

Το σαντούρι είναι έγχορδο κρουστό μουσικό όργανο τραπεζοειδούς σχήματος. Το

όνομά του προέρχεται της ελληνικής λέξης ψαλτήρι μέσω της περσικής σαντούρ, καθοριστικό ρόλο για την καθιέρωσή του έπαιξαν οι κομπανίες από Μικρασιάτες μουσικούς που εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα.

Ακορντεόν

Το ακορντεόν είναι αερόφωνο πληκτροφόρο μουσικό όργανο, ιδιαίτερα διαδεδομένο στη λαϊκή και παραδοσιακή μουσική πολλών Ευρωπαϊκών και Αμερικανικών χωρών. Εφευρέθηκε κατά πάσα πιθανότητα στη Γερμανία το 1822, αν και το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας ανήκει στον Cyrill Demian (1829).

Δημοτικό τραγούδι

Το δημοτικό τραγούδι αποτελεί ένα σημαντικό μέρος της ελληνικής μουσικής παράδοσης και απεικονίζει την κοινωνική, πολιτιστική και ιστορική πραγματικότητα του λαού. Αντλεί τις ρίζες του από διάφορες περιοχές της Ελλάδας και εκφράζει τα συναισθήματα, τις εμπειρίες και τις παραδόσεις του ελληνικού λαού μέσω μελωδιών και στίχων.

Το δημοτικό τραγούδι είναι πολυμορφικό και ποικίλει ανάλογα με την περιοχή και τον πολιτισμό που ανήκει. Από τα απλά και χαρούμενα τραγούδια που συνοδεύουν γάμους και γιορτές, μέχρι τα βαθιά και μελαγχολικά τραγούδια που αντικατοπτρίζουν

τις δύσκολες στιγμές της ζωής, το δημοτικό τραγούδι καλύπτει ένα ευρύ φάσμα συναισθημάτων και εμπειριών.

Οι θεματικές που αναπτύσσονται στο δημοτικό τραγούδι είναι εξαιρετικά ποικίλες και περιλαμβάνουν αγάπη, πόνο, θρησκευτική πίστη, κοινωνικές συνθήκες, ιστορικά γεγονότα και παραδόσεις. Με τη μοναδική του μουσική και ποιητική φόρμα, το δημοτικό τραγούδι διατηρεί ζωντανή την ελληνική παράδοση και συμβάλλει στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς του λαού.

Το δημοτικό τραγούδι δεν συνδέεται συγκεκριμένα με μεμονωμένους δημιουργούς όπως στη σύγχρονη μουσική, αλλά αποτελεί αποτέλεσμα της παραδοσιακής προφορικής παράδοσης. Έτσι, δεν υπάρχουν συγκεκριμένοι δημιουργοί που να έχουν συνδεθεί με τη δημιουργία του δημοτικού τραγουδιού όπως οι σύγχρονοι συνθέτες.

Το δημοτικό τραγούδι αναπτύχθηκε μέσα από τις γενιές, με τους διαδόχους να προσθέτουν και να τροποποιούν τα τραγούδια ανάλογα με τις ανάγκες και τις εμπειρίες τους. Συνεπώς, η δημιουργία του δημοτικού τραγουδιού προέκυψε από τη συλλογή και τη διασκευή παλαιότερων μελωδιών και στίχων, με το λαό να αποτελεί τον πραγματικό "δημιουργό" μέσω της προφορικής παράδοσης και της μετάδοσης από γενιά σε γενιά.

Αυτή η ανωνυμία των δημιουργών και η απουσία συγκεκριμένων πληροφοριών για τη δημιουργία των δημοτικών τραγουδιών καταδεικνύει την ορατότητα και την κοινωνική φύση αυτής της μουσικής παράδοσης.

Βασικά χαρακτηριστικά του δημοτικού τραγουδιού:

Τα βασικά χαρακτηριστικά του δημοτικού τραγουδιού, με τα οποία και χαρακτηρίζεται ως τέτοιο συνοψίζονται στα ακόλουθα :

- Η ανωνυμία του δημιουργού. Ο δημιουργός και συνθέτης του δημοτικού τραγουδιού παραμένει άγνωστος.
- Η απροσδιοριστία του ακριβούς τόπου προέλευσης. Μπορεί να είναι γνωστός ο τόπος αναφοράς, όχι όμως ο ακριβής τόπος σύνθεσης.
- Η απροσδιοριστία του ακριβούς χρόνου σύνθεσης. Μπορεί να είναι γνωστός ο χρόνος αναφοράς, όχι όμως ο ακριβής χρόνος σύνθεσης.
- Η λαϊκή έκφραση ακολουθώντας τοπικά ιδιώματα. Το δημοτικό τραγούδι αποδίδεται πάντα με το χρονικά τοπικό γλωσσικό ιδίωμα.
- Ο λαϊκός ψυχισμός, όπως αυτός εκδηλώνεται στη ζωή.

- Οι παρατηρούμενες παραλλαγές. Όσες περισσότερες παραλλαγές παρατηρούνται τόσο περισσότερο φέρεται καταξιωμένο.
- Η απόδοση σε τραγούδι και όχι ποίημα. Το δημοτικό τραγούδι δεν απαγγέλλεται.
- Το ζωντανό ύφος και η ρεαλιστική περιγραφή, και τέλος
- Το χαρακτηριστικό μέτρο. Ο ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος (πολιτικός στίχος) κυριαρχεί απόλυτα. Ακολουθούν, με μεγάλη διαφορά, ο ιαμβικός δωδεκασύλλαβος και ο τροχαϊκός στίχος. Η ομοιοκαταληξία σπανίζει, κάποιες φορές είναι συμπωματική και είναι απαραίτητη μόνο στα λιανοτράγουδα.

Είδη δημοτικού τραγουδιού

Το ελληνικό δημοτικό τραγούδι ανάλογα με το θέμα του διακρίνεται στα ακόλουθα βασικά είδη:

- Ακριτικά: αναφέρονται σε θρύλους και κατορθώματα των ακριτών, των ανθρώπων δηλαδή που φύλαγαν τα σύνορα του Βυζαντινού κράτους και ανάγονται στον 9^ο και 10^ο αιώνα (π.χ. Ο θάνατος του Διγενή)
- Κλέφτικα: είναι τα τραγούδια που αναφέρονται στη ζωή και τα πολεμικά κατορθώματα των κλεφτών και αρματολών της Τουρκοκρατίας που ανάγονται στον 18^ο και στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. (π.χ. Μάνα μου τα κλεφτόπουλα)
- Ιστορικά: είναι τα τραγούδια που έχουν διηγηματική μορφή και αναφέρονται, με χρονογραφική ακρίβεια, σε πολεμικά ή ιστορικής σημασίας γεγονότα
- Θρησκευτικά: είναι εκείνα που σε διάφορες θρησκευτικές γιορτές τραγουδούν τα παιδιά από σπίτι σε σπίτι και μαζεύουν φιλοδωρήματα
- Παραλογές: τα θέματα των τραγουδιών αυτών είναι μυθολογικά, παραμυθιακά, ερωτικά και κοινωνικά. Παρουσιάζουν πολλά κοινά γνωρίσματα με τα ακριτικά, λείπει όμως η ηρωική μορφή (π.χ. Το γεφύρι της Άρτας, [Του νεκρού αδελφού](#))
- Νανουρίσματα: η αγάπη για το παιδί είναι η αφορμή για αυτοσχέδια τραγούδια που συνθέτουν οι μανάδες τη στιγμή που νανουρίζουν το μωρό τους
- Ερωτικά: είναι τα τραγούδια εκείνα που εξυμνούν την ομορφιά, τον έρωτα και την αγάπη
- Γαμήλια: είναι τα τραγούδια εκείνα που αναφέρονται στη γαμήλια τελετή και έχουν περιεχόμενο επαινετικό, ευχετικό και ερωτικό
- Ξενιτιάς: είναι τα τραγούδια εκείνα που μιλάνε για τα βάσανα της ξενιτιάς, την νοσταλγία και την προσμονή του γυρισμού

- Μοιρολόγια: είναι τα τραγούδια που συνθέτουν οι γυναίκες μπροστά στο νεκρό, αναφέρονται στα προσόντα του, στον καημό των ζωντανών και την ζωή στον άλλο κόσμο
- Γνωμικά: είναι τραγούδια με περιεχόμενο διδακτικό και αποφθεγματικό
- Σατιρικά: είναι τραγούδια, πολλές φορές αυτοσχέδια, που σατιρίζουν ελαττώματα, ανθρώπινους τύπους και διάφορες κωμικές καταστάσεις κ.ά.

Δημοτικά τραγούδια διάφορων ειδών

Σύρμου μ'μαλαματένιο

Πέρα σε 'κείνο το βουνό Σύρμου μ'μαλαματένιο μου
 πέρα σε 'κείνο το βουνό άιντε παιδιά μου γυαλό γυαλό
 Γιέ μ'στα δώ- γιε μ'στα δώθε και στα κείθε
 βάρτε λε – βάρ(α)τε λεβεντάδες βάρ(α)τε
 Έχουν οι κλέφτες σύναξη σύρμου μ'μαλαματένιο μου
 έχουν οι κλέφτες σύναξη 'αιντε παιδιά μου γιαλό γιαλό.
 Γιέ μ'κι κα-γιε κι καπεταναραίοι
 βάρ(α)τε λα-βάρ(α)τε λεβεντάδες βάρ(α)τε
 Έχουν αρνιά που ψήνονται σύρμου μ'μαλαματένιο μου
 έχουν αρνιά που ψήνονται άιντε παιδιά μου γιαλό γιαλό
 Γιέ μ'κριά-γιε μ'κρίαρια σουβλισμένα
 βάρ(α)τε λα-βάρ(α)τε λεβεντάδες βάρ(α)τε
 Έχουν κι ένα παλιό κρασί σύρμου μαλαματένιο μου
 έχουν κι ένα παλιό κρασί άιντε παιδιά μου γυαλό γυαλό
 Γιε μ'που πί-γιε μ'που πίν'τα παλικάρια
 βάρ(α)τε λα-βάρ(α)τε λεβεντάδες βάρ(α)τε
 Και τη σημάδα ρίχνουνε σύρμου μ'μαλαματένιο μου
 και τη σημάδα ρίχνουνε άιντα παιδιά μου γυαλό γυαλό
 Γιε μ'και το γιε μ' και τη σημάδα παίρνουνε

Έχε γεια καημένε κόσμε

Έχε γεια καημένε κόσμε,
 έχε γεια γλυκιά ζωή.

Έχετε γεια βρυσούλες,
κάμποι, βουνά, ραχούλες,
έχετε γεια βρυσούλες,
κι εσείς Σουλιωτοπούλες.

Στη στεριά δεν ζει το ψάρι,
ούτε ανθός στην αμμουδιά,
κι οι Σουλιώτισσες δε ζούνε,
δίχως την ελευθεριά.

Έχετε γεια βρυσούλες,
κάμποι, βουνά, ραχούλες,
έχετε γεια βρυσούλες,
κι εσείς Σουλιωτοπούλες.

Ανάθεμά τα τα βουνά με το ζακόνι πόχουν

Ανάθεμά τα τα βουνά με το ζακόνι πόχουν,
το καλοκαίρι κίτρινα και το χειμώνα μαύρα,
και την πικρή την άνοιξη πολύ ροδαμισμένα.
Κανένας δεν τα χάρηκε μεσ' 'ς τον απάνω κόσμο,
η κλεφτουριά τα χαίρεται και τα μικρά κλεφτόπλα.
Πηδάνε, παίζουν και γλεντάν και ρήνουν 'ς το σημάδι,
γυρίζουν και 'ς τη σούγλα τους τα παχουλά τα κριάρια,
ποκεί οι Τούρκοι δεν πατάν, φοβούνται τα κλεφτόπλα

Τραγούδι του γάμου

Σ' αυτό το σπίτι
που 'ρθαμε καλέ σήμερα,
πολλοί είναι μαζεμένοι,
σαν τι χαρά θα γένει;

Παντρεύεται ο Αυγερινός
καλέ σήμερα,

την Πούλια κάνει ταίρι
και τ' άστρα συμπεθέροι.

-Νύφη πόσο τ' αγόρασες
καλέ σήμερα
αυτό το παλικάρι
να τ' αγοράσουν κι άλλοι;

-Χίλια φλουριά τ' αγόρασα
καλέ σήμερα
και πεντακόσα γρόσα
για την καλή του γλώσσα.

Κάλαντα Χριστουγέννων Πόντου

Χριστός γεννέθεν, χαρά στον κόσμον,
α, καλή ώρα καλήν ημέραν,
α, καλόν παιδίν οψές γεννέθεν,
οψές γεννέθεν, ουρανεστάθεν.

Τον εγέννησεν η Παναΐα,
τον ανέσταισεν Αειπαρθένος,
εκαβάλλκεψεν χρυσόν πουλάριν,
εκατήβεν στο σταυροδρόμιν.

Έρπαξαν ατόν οι σκύλ' Εβραίοι,
σκύλ' Εβραίοι και μιλ' Εβραίοι,
ας σ' αρκρεντικά κι ασ' σην καρδίαν,
γαίμαν έσταξεν, φλογήν κι εφάνθεν.

Όπου έσταξεν εμυροστάθεν,
εμυρισ' ατόν ο κόσμον όλον,
α, μυρίσ' ατόν κι εσύ αφέντα,
εκατήβεν στο σταυροδρόμιν.

Διάβα σ' ο ταρέζ κι έλα σην πόρτα,
έξω στέκνε τα παλικάρια,
έβγαλ' τον κισέ και δώσ' παράδας,
έξω στέκνε τα παλικάρια.

Και θυμίζνε σ'ον νοικοκύρην,
νοικοκύρην και βασιλέαν.

Κάλαντα Χριστουγέννων Μακεδονίας (Χριστούγεννα Πρωτούγεννα)

Χριστούγεννα, Πρωτούγεννα, τώρα Χριστός γινιέτι
γινιέτι κι βαφτίζιτι στους ουρανούς απάνου
όλοι οι αγγέλοι χαίρουντι κι όλοι δοξολογιούντι
κι τα δαιμόνια σκάζουνι, και σκάζουν και πλαντάζουν
τα σίδερα ταράζουν.

Σι τούτ' το σπίτι που 'ρθαμι, μι μάρμαρου στρωμένου,
εδώ 'χουν κόρ' για παντρεία, κόρη για αρρεβώνα.
Της τάζουν γιο του βασιλιά, της τάζουν γιο του ρήγα.
Δεν θέλει γιο του βασιλιά, δεν θέλει γιο του ρήγα
Μον θέλει τα' αρχοντόπουλο, που πιρπατεί καβάλα.

Σι τούτ' το σπίτι που 'ρθαμι πέτρα να μην ραγίσει
κι ου νοικοκύρης του σπιτιού χρόνους πολλούς να ζήσει.

Και εις έτη πολλά!

Ποντιακά τραγούδια

Τα Ποντιακά τραγούδια αποτελούν μια σημαντική κατηγορία της ελληνικής λαϊκής μουσικής παράδοσης και προέρχονται από την περιοχή του Πόντου, μια περιοχή που βρίσκεται στο βορειοανατολικό τμήμα της σημερινής Τουρκίας. Τα Ποντιακά τραγούδια είναι γνωστά για τη μελωδική τους πολυπλοκότητα, τις συναισθηματικές τους εκφράσεις και τους στίχους που αναδεικνύουν την ιστορία, τον πολιτισμό και τις εμπειρίες του λαού του Πόντου.

Τα Ποντιακά τραγούδια συχνά αναφέρονται σε θεματικές όπως η αγάπη, η μελαγχολία, η πατρίδα, η αναζήτηση της ελευθερίας και ο πόνος της εξορίας, αντικατοπτρίζοντας την ιστορία και το πολιτισμό του ποντιακού λαού. Οι μελωδίες τους συχνά είναι συναισθηματικά φορτισμένες και πολύχρωμες, με χαρακτηριστική χρήση οργάνων όπως η λύρα και το ταμπούρι.

Η κόρ' επήεν 'ς σο παρχάρ'

Η κόρ' επήεν 'ς σο παρχάρ' εἶ πουλί μ, πουλί μ' (δισ)

να 'ίνεται ρομάννα, έλα έλα λέγω σε. (δισ)

Και για τ' ατέν θα 'ίνουμαι, εἶ πουλί μ, πουλί μ' (δισ)

και κυνηγός 'ς σ' ορμάννα, έλα έλα λέγω σε. (δισ)

Η κόρ' εξέβεν 'ς σο παρχάρ' εἶ πουλί μ' πουλί μ' (δισ)

κι εγέντονε ρομάννα έλα έλα λέγω σε (δισ)

Άλλο 'κι πάω 'ς στον παρχάρ', εἶ πουλί μ, πουλί μ' (δισ)

άλλο 'κι παρχαρεύω, έλα έλα λέγω σε. (δισ)

Άλλο 'κι λέγω και γελώ, εἶ πουλί μ, πουλί μ' (δισ)

άλλο 'κι μασχαρεύω, έλα έλα λέγω σε (δισ)

—

Η Λεμόνα

Σίτ' επέγνα ομάλα ομάλα (τρικ)

είδ' ορμάννα και λιβάδα (δισ)

Είδ' ορμάννα και λιβάδα (τρικ)

και 'ς σην άκραν τρεχ' πεγάδι (δισ)

Και 'ς ση πεγαδί' την άκραν (τρικ)

έστεκεν δέντρον και μέγα (δισ)

Έστεκεν δέντρον και μέγα (τρικ)

τα νεράντζα φορτωμένον (δισ)

Έπλωσα να παίρω έναν (τρικ)

εχολιάστεν η Λεμόνα (x2)

Ντο χολιάσκεσαι Λεμόνα (τρεις)

Πασ' κι ετσάκωσα κλαδόπον (δεις)

Πασ' κι ετσάκωσα κλαδόπον (τρεις)

για εμάρανα φυλλόπον (δεις)

Κι αν ετσάκωσα κλαδόπον (τρεις)

να τσακούται το χερόπο μ' (δεις)

Κι αν εμάρανα φυλλόπον (τρεις)

να μαραίνεται το ψόπο μ' (δεις)

Ο ήλον μάραιν' φύλλοπα (τρεις)

Κι αέρα τσάκων' κλάδοπα (δεις)

Τη Τρίχας το γεφύρι

΄Σ σην γέφυραν, ΄ς σην γέφυραν, έλα Δάφνε μ' ποταμέ

΄ς ση Τρίχας το γεφύρι, ε Δάφνε μ' και μυριγμένε

Χίλιοι μαστόροι έχτιζαν, έλα Δάφνε μ' ποταμέ

και μύριοι μαθητάδες, ε Δάφνε μ' και μυριγμένε

Όλεν την μέραν έχτιζαν, έλα Δάφνε μ' ποταμέ,

τη νύχταν εχαλάουτον, ε Δάφνε μ' και μυριγμένε

– Ντο δί'ς με πρωτομάστορα, έλα Δάφνε μ' ποταμέ

και στένω το γεφύρ' ισ'; Ε Δάφνε μ' και μυριγμένε

– Αν δίγω σε τον κύρη μου, έλα Δάφνε μ' ποταμέ

άλλο κύρην πα 'κ' έχω! Ε Δάφνε μ' και μυριγμένε
– Ντο δίς με πρωτομάστορα, έλα Δάφνε μ' ποταμέ
και στένω το γεφύρ' ισ'; Ε Δάφνε μ' και μυριγμένε
– Αν δίγω σε τη μάνα μου, έλα Δάφνε μ' ποταμέ
άλλο μάναν πα 'κ' έχω! Ε Δάφνε μ' και μυριγμένε
– Ντο δίς με πρωτομάστορα, έλα Δάφνε μ' ποταμέ
και στένω το γεφύρ' ισ'; Ε Δάφνε μ' και μυριγμένε
– Αν δίγω σε τ' αδέλφα μου, έλα Δάφνε μ' ποταμέ
άλλ' αδέλφα πα 'κ' έχω! Ε Δάφνε μ' και μυριγμένε
– Ντο δίς με πρωτομάστορα, έλα Δάφνε μ' ποταμέ
και στένω το γεφύρ' ισ'; Ε Δάφνε μ' και μυριγμένε
– Αν δίγω σε την κάλη μου, έλα Δάφνε μ' ποταμέ
καλύτερον ευρίκω! Ε Δάφνε μ' και μυριγμένε
Τρι' αδέλφα έμ'νες εμείς, κι οι τρεις καταραμένοι,
είνας έχτσεν την Άδεσαν κι άλλε το Δεβασίριν
κι εγώ η τρισκατάρατος της Τρίχας το γεφύριν.

Ζίπα ζιπ η κάρδια μ'

Ζίπα ζιπ η κάρδια μ' γομάτον όνερα
λάσκετ' άπαν' 'ς σα παρχάρα 'ς σα κρύα νερά
Κάθουμ' ώρας και νουνίζω μίκρον πούλοπο μ'

Την ανάσα σ' ν' έρται κρούει απάν 'ς σον πρόσωπο μ'
Να τερείς με και να σκί'εις με μαχαίρ' κοφτερόν
Να σασεύω να μ' εξέρω πούκεσ' να τερώ
Να τρομάζω και να στέκω άμον ιαντζού'εις
ν' ανοίγω τα χερόπα μ' κι έκει απέσ' να ρού'εις
Να 'ρχεσαι γριβώντς απάν' ιμ να σπίγγ'ς να τσιχλώντς
τα τέρτα ντο είν' απέσ' ιμ όλα να λαρώντς
Ν' αγκαλιά'εις και να φιλείς με απάν' 'ς σο κιντίν
τα χείλα σ' να είν' 'ς σο στόμαν ους να θα βραδύν'

Το Τσάμπασιν

Εκάεν και το Τσάμπασιν κι επέμ'ναν τα τουβάρα
γιαρ γιαρ αμάν
και ν' έρουξαν 'ς σο γουρτάρεμαν τ' Ορτούς τα παλικάρα
οϊ οϊ αμάν
Τρανόν γιαγκούν σο Τσάμπασιν σπίτα 'κι θ' απόμεν'νε
γιαρ γιαρ αμάν
τρανοί μικροί φτωχοί ζεγκίν' όλ' κάθουνταν και κλαίγ'νε
οϊ οϊ αμάν
Και ν' εκάεν κι εμανίεν τ' Ορτούς το παρχάρ'
και ν' εκεί τιδέν 'κι επέμ'νεν μανάχον σαχτάρ'
Εκάεν και το Τσάμπασιν γιαβρού μ' τιδέν ''κι επέμ'νεν

γιαρ γιαρ αμάν

Ραχά και λειβαδότοπα άλλο χορτάρ' 'κι φέρνε

οϊ οϊ αμάν

Κλαίν' τα πουλόπα τη θεού κλαίν' τα πεγαδομάτα

γιαρ γιαρ αμάν

κλαίει το Τσαμλούκ' το Καρακιόλ'

κλαίν' τ' έμορφα τ' αλάτα οϊ οϊ αμάν

Νησιωτικά τραγούδια

Τα νησιωτικά τραγούδια αποτελούν μια ξεχωριστή κατηγορία της ελληνικής λαϊκής μουσικής παράδοσης και προέρχονται από τα νησιά του Αιγαίου και του Ιονίου Πελάγους, καθώς και από τα νησιά του Ελληνικού Αρχιπελάγους γενικότερα. Αυτά τα τραγούδια συχνά αντικατοπτρίζουν τη ζωή και την κουλτούρα των νησιώτικων κοινοτήτων, με θεματολογία που περιλαμβάνει τη θάλασσα, την αλιεία, την αγάπη, τις γιορτές και τις παραδοσιακές εκδηλώσεις.

Τα νησιωτικά τραγούδια είναι γνωστά για την εντυπωσιακή τους ποικιλία και πολυμορφία, με κάθε νησί να έχει το δικό του μουσικό ήχο και ύφος. Οι μελωδίες τους συχνά είναι ρυθμικές και ενθουσιώδεις, ενώ οι στίχοι τους μπορεί να είναι συχνά ποιητικοί και εκφραστικοί.

Στην Πάρο και στη Νάξο

Εφέτο ονειρεύομαι μια βάρκα να σου φτιάξω
και να σε πάρω κούκλα μου να πάμε για τη Νάξο.
Στην Πάρο και στη Νάξο τον αέρα σου ν' αλλάξω,
τον αέρα σου ν' αλλάξω ωχ, στην Πάρο και στη Νάξο.

Θα πάμε και στο ψάρεμα κάτω στου Λωλαντώνη
κι όταν φρεσκάρει ο καιρός θα σ' έχω στο τιμόνι.

Και στην ψιλή την άμμο την κακαβιά θα κάνω
αχ, την κακαβιά θα κάνω και στην ψιλή την άμμο.
Θα πάμε βόλτα στα νησιά το κέφι σου να κάνω
στη Μύκονο και στα Θερμιά να τρελαθείς στο μπάνιο.
Τα βράδια δίχως άλλο θα σε χορεύω μπάλλο,
θα σε χορεύω μπάλλο αχ, τα βράδια δίχως άλλο.
Δεν είμ' από ψηλή γενιά κι από μεγάλο τζάκι
μα τη ζωή μου τη γλεντώ μικρό κοπελουδάκι.
Να γλεντάς δεν είναι κρίμα και να παίζεις με το κύμα
και να παίζεις με το κύμα να γλεντάς δεν είναι κρίμα.

Από την πόρτα σου περνώ

Απ' την πόρτα σου περνώ στέκω και κοιτάζω
κι από την αγάπη μου αρχίζω και νυστάζω,
απ' την πόρτα σου περνώ, στέκω και μπανίζω
κι από τις χαραματιές πάντα σε μπανίζω.

R: Στάσου λίγο, κοίταζε με και στο στόμα σβέλτα,
μην αργείς και φίλησέ με,
στάσου λίγο, κοίταζε με, πάρε ένα σκουπόξυλο και κυνήγησέ με.

Απ' την πόρτα σου περνώ και έριξα τα ζάρια,
ένα φιλί σου ζήτησα και μου 'κανες παζάρια,
απ' την πόρτα σου περνώ, μιλάς μ' έναν κορτάκια,
τα ζάρια μου ξανάριξα και μου 'ρθανε ντορτάκια.

R

Απ' την πόρτα σου περνώ, μανάρα μου τσακίστρα,
τα μαλλιά σου χτένιζες και τα 'κανες χωρίστρα,
απ' την πόρτα σου περνώ, μου κάνεις την κορόιδα
κι αμέσως το ανθίστηκα πως έχεις φάει σκόρδα.

ΒΕΓΓΕΡΑ

Τι είν' αυτό που νοσταλγώ και
και θέλω να 'μαι στο χωριό και
θέλω να 'μαι στο χωριό ά
άμα βραδιάζει η μέρα
άμα βραδιάζει η μέρα.
Ίσως θυμάμαι τις βραδιές πα
παρέα με τις κοπελιές πα
παρέα με τις κοπελιές που
που κάναμε βεγγέρα
που κάναμε βεγγέρα.
Στο σπίτι της κυρά Μαριάς το
το πιο καλό της γειτονιάς το
το πιο καλό της γειτονιάς πη
πηγαίναμε τα βράδια
πηγαίναμε τα βράδια.
Κι ανάβαν σαν ηλεκτρικά τα
τα τόσο συμπαθητικά τα
τα τόσο συμπαθητικά στο
στο βόλτο τα λυχνάρια
στο βόλτο τα λυχνάρια.
Η μια μαντήλια έδενε κι η
κι η άλλη ρόκα έκανε κι η
κι η άλλη ρόκα έκανε και
κι εγώ σου τραγουδούσα
κι εγώ σου τραγουδούσα.
Και πέταγα στα σύννεφα κο
κοντά μου όσο σ' ένιωθα κο
κοντά μου όσο σ' ένιωθα που
που τόσο σ' αγαπούσα
που τόσο σ' αγαπούσα.